

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничий факультет
Кафедра біології та методики її викладання

Дипломна робота (проект)

магістра

з теми: « **МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР
НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ** »

Виконала:

студентка Біолб1-М17 групи
Спеціальності 014.05 Середня освіта
(Біологія)

Мельник Марина Михайлівна

Керівник:

Козак М.І., кандидат біологічних наук,
доцент кафедри біології та методики її
викладання

Рецензент:

Казанішена Н.В., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри біології та методики
її викладання

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ТА РОЗВАГИ, ЯК ОДНІ З ПРИЙОМІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ.....	5
1.1 Правила безпеки під час проведення занять з біології.....	5
1.2 Роль дидактичних ігор та розваг на уроках біології.....	10
1.3 Характеристика ігор та розваг.....	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА РОЗВАГ У 7, 8 ТА 11 КЛАСАХ ЗОШ №2 ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА...	35
2.1 Урок, як форма навчання	35
2.2 Основні типи уроків з біології.....	39
2.3 Практичні основи використання дидактичних методів у сучасній школі на базі ЗОШ №2 імені Тараса Шевченка.....	45
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми: Гра та розваги як основний вид діяльності дітей, розвивають психічні та фізичні сили (увагу, уяву, мислення, пам'ять, організованість, спритність тощо), сприяють освоєнню ними навколишнього світу і людських взаємовідносин, пробуджують їх творчий потенціал.

Давно визнано, що ігри та розваги займають значну частину життя дитини. Ще в XVIII столітті Ж. Ж. Руссо писав про те, що для того, щоб пізнати та зрозуміти дитину необхідно спостерігати за її іграми [11].

Гра та розваги для учнів – засіб навчитися тому, чому їх ніхто не може навчити, це засіб дослідження та орієнтації в реальному світі, просторі та часі, речах, тваринах, рослинах, людях. Включаючись у процес гри учні навчаються жити в нашому символічному світі – світі змістів та цілей, в той же час досліджуючи, експериментуючи, навчаючись. Крім того, гра та розваги на уроках створюють особливі умови, за яких розвивається творчість учнів. Дуже важливо те, що гра є класичним засобом навчання дією. В ній організовано закладена пізнавальна задача та відчувається самостійний пошук знань. Оволодіння знаннями під час ігор та розваг – нова, унікальна умова набування інтересу та поваги один до одного, самоосвіти, самовиховання.

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес у загальноосвітніх школах I-III ступенів з використанням дидактичних ігор та розваг.

Предмет дослідження: застосування дидактичних ігор та розваг на уроках біології.

Мета дослідження: аналіз ігор, розваг що застосовуються на уроках біології, визначення їх місця під час засвоєння нових знань, умінь та навичок.

Завдання:

1. Огляд літературних джерел з даної теми;
2. Аналіз сучасного уроку біології з використанням ігор, розваг;

3. Визначення та формування перспективних методів їх застосування під час вивчення курсу біології.

Методи дослідження: в роботі використовували теоретичні методи: опрацювання літературних джерел з тематики дипломної, їх аналіз, синтез, узагальнення; вивчення досвіду вчителів біології під час проведення уроків з використанням ігор, розваг; аналіз шкільних програм і підручників біології; практичні методи: розробка та проведення уроків з використанням ігор, розваг; бесіди з учнями та вчителями щодо проведення нестандартних уроків.

Експериментальна база дослідження: дослідно-експериментальна робота здійснювалася протягом 2017-2018 років на базі ЗОШ №2 м.Кам'янця-Подільського.

Наукова новизна: вперше на основі аналізу наукових праць цілісно досліджено історичні аспекти становлення ігрових методів навчання та використання живого куточка на уроках біології та схарактеризовано їх значення для школярів, а також виявлено та обґрунтовано методи та методичні прийоми, ефективні для застосування під час уроків біології.

Практичне значення: розроблені плани-конспекти уроків з використанням ігор, будуть використанні у шкільній практиці вчителями.

Структура та обсяг роботи: робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 50 найменувань, та додатків. Вступ містить необхідні короткі відомості щодо даної роботи: актуальність теми, об'єкт, предмет, мету, завдання тощо.

ВИСНОВКИ

Ігри та розваги відіграють велику роль на уроках біології, гра сприяє формуванню партнерських взаємовідносин між учителем і учнями, а також сприяє демократизації й гуманізації навчального процесу. Під час гри виховується свідома дисципліна, взаємодопомога, постійна готовність учнів включитися до різноманітних видів діяльності, розвиваються елементи самостійності, творчості та ініціативи. Системність використання методичних прийомів активізації забезпечує активне, а не репродуктивне вивчення матеріалу. Такі заняття розширюють знання тих, кого навчають, не перевантажуючи їх.

Використання на уроці елементів гри підвищує пізнавальний інтерес, розвиває пам'ять, мислення, увагу, фантазію, уяву, творчі здібності, використання знань, умінь і навичок на практиці, розвиває самостійність, активізує навіть пасивних учнів, а тому досягається певна результативність. Гра полегшує засвоєння матеріалу, дає можливість повторити пройдене, чітко організувати підготовку, проведення і підбиття підсумків, постановку пізнавальних і проблемних запитань у процесі гри, залучення всіх учнів класу.

Принципи побудови дидактичної системи організації самостійної роботи учнів; системність та послідовність, посиленість, індивідуалізація та диференціація, успішність та позитивність, активність та інтерактивність, оптимальність.

На основі розвитку відповідних умінь і навичок формується найголовніша умова успішного проведення самостійної роботи – готовність учнів виконувати її. Основними компонентами готовності у дидактиці вважають: комплекс опорних знань і умінь; позитивна мотивація, яка спонукала б особистість до постійного самовдосконалення; високий рівень самоосвіти; комплекс умінь і навичок самоорганізації і самоконтролю.

Дидактико-методичні підходи полягали в тому, що організація самостійної роботи була спрямована на виконання системи навчальних завдань, які сприяли формуванню готовності учня до самостійної роботи, що включала вміння і навички ставити мету, планувати, виконувати навчальні дії, контролювати та оцінювати.

Використання об'єктів ігор та розваг на уроці біології буде доцільно тоді, коли вчитель враховує мету та завдання уроку, вікові особливості учнів, психологічні характеристики класу, програмні вимоги до уроку, особливості фактичного матеріалу уроку, вдало підбере види ігор та розваг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блажеєва Н. М. Використання кімнатних рослин як натуральних навчально-наочних посібників у процесі викладання біології у школі / Н. М. Блажеєва // Біологія. Науково-методичний журнал. — №10. — 2007.— С. 5—7.
2. Боднарівська Н. М. Управління творчою самореалізацією на уроках біології / Н. М. Боднарівська // Біологія. Науково-методичний журнал. — №7. — 2008.— С. 2—5.
3. Бонішко Д. С. Гра і її місце у викладанні біології / Д. С. Бонішко // Біологія. Науково-методичний журнал. —№13. —2007.— С. 2—4.
4. Боровицкий П. И. Методика преподавания биологии / П. И. Боровицкий, П. Ф. Винниченко — М.: Высшая школа, 1962. — С. 44—72.
5. Брижевич Г. М. Інтерактивні форми навчання на уроках біології / Г. М. Брижевич // Біологія. Науково-методичний журнал. —№19. —2007.— С. 27—33.
6. Ващенко Г. М. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів / Г. М. Ващенко — К.: Українська видавнича спілка, 1997. — С. 223—235.
7. Верзилин Н. М. Общая методика преподавания биологии / Н. М. Верзилин, В. М. Корсунская — М.: Просвещение, 1966. — С. 62—89.
8. Верзилин Н. М. Проблемы методики преподавания биологии / Н. М. Верзилин. М.: Педагогика 1974. — С. 57 —72.
9. Верзилин Н. М. Развитие биологических понятий в V— IX классах / Н. М. Верзилин. М.: АПН РСФСР, 1956. — С. 78—84.
10. Верзилин Н. М. Система и развитие методов преподавания биологии / Н. М. Верзилин, В. М. Корсунская — М.: АПН РСФСР, 1957. — С. 105—132.
11. Всесвятский Б. В. Общая методика биологии / Б. В. Всесвятский. М.: Учпедгиз, 1960. — С. 90—102.

12. Горена Л. Г. Методичні рекомендації щодо активізації екологічної освіти та виховання школярів у середніх навчальних закладах / Л. Г. Горена. К.: КМІВ, 2001. — С. 5—9.
13. Гильбух Ю. В. Психолого-педагогические основы индивидуального подхода к слабоуспевающим ученикам / Ю. В. Гильбух. К.: Наука, 1985. — С. 365—368.
14. Горбунова В. І. Застосування ігрових технологій на уроках / В. І. Горбунова // Біологія. Науково-методичний журнал. — №13 —2007.— С. 4—6.
15. Десяшиченко Н. М. Моделі сучасних уроків біології за методиками критичного мислення та особистісно орієнтованої освіти / Н. М. Десяшиченко // Хімія. Біологія. Науково-методичний журнал. — №24 — 2002. — С. 5—7.
16. Захарюхіна Н. М. Активізація розумової діяльності учнів шляхом використання інноваційних технологій на уроках біології / Н. М. Захарюхіна // Біологія. Науково-методичний журнал. — №16.— 2009.— С. 19—21.
17. Іллюшина О. В. Класифікація методів навчання радянською дидактикою 1920—1930-х рр.. / О. В. Іллюшина // Історія в школі. — №2. — 2004. — С. 1—4.
18. Карташова І. І. Організація пізнавальної діяльності учнів на уроках біології / І. І. Карташова — Херсон: Персей, 2000. — С. 109—112.
19. Карцева И. Д. Хрестоматия по методике преподавания биологии / И. Д. Карцева, Л. С. Шубкина — М.: Просвещение, 1984. — С. 73—237.
20. Кілючицький П. Я. Методика викладання біології / П. Я. Кілючицький. — К.: Фітосоціоцентр, 2005. — С. 80—97.
21. Коваленко С. І. Організація інтелектуальних ігор в експедиціях і в процесі інших позакласних і позашкільних заходів під час літніх канікул / С. І. Коваленко // Біологія. Науково-методичний журнал. — №28 —2009.— С. 2—4.

22. Козленко О. І. Захоплююче навчання: Біологічна рольова гра / О. І. Козленко. — Харків: Основа, 2003. — С. 109—111.
23. Колесник В. Г. Узагальнюючий урок «Клас Птахи» / В. Г. Колесник // Біологія. Науково-методичний журнал.— №6.— 2007.— С. 33—37.
24. Криворучко М. В. Специфіка формування інтелектуальних умінь на уроках біології для учнів різних вікових категорій / М. В. Криворучко // Біологія. Науково-методичний журнал. — №19.— 2007.— С. 14—23.
25. Куйдіна З. М. Активізація пізнавальної активності на уроках біології / З. М. Куйдіна // Біологія. Науково-методичний журнал. — №9.— 2007.— С. 2—4.
26. Махутов М. И. Современный урок и пути его организации / М. И. Махутов. — М.: Педагогика, 1975. — С. 257—269.
27. Мельников М. И. Методика обучения общей биологии / М. И. Мелиников, А. Н. Мягкова — М.: Издательство академии педагогических наук, 1963. — С. 67—90.
28. Мельникова С. И. Игровые формы учених занятий / С. И. Мельникова. — Х.: ХГУ, 1993. — С. 24—28.
29. Мороз І. В. Методика викладання біології / І. В. Мороз.— К.: Либідь 2006. — С. 214—288.
30. Мотузний В.О. Біологія: Навчальний посібник / В. О. Мотузний.— К.: Вища школа, 1995. — С. 257—263.
31. Нарівна Л. М. Пізнавальна гра як один з прийомів інноваційних підходів до проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів / Л. М. Нарівна // Біологія. Науково-методичний журнал.— №36.— 2007.— С. 2—3.
32. Онищук В.А. Типи, структура та методика уроків в школі / В.А. Онищук — К.: Рад. школа, 1976.— С. 53—65.
33. Охитина Л. М. Психологические основы урока / Л. М. Охитина — М.: Школа, 1997 .— С. 193—207.
34. Паниотова Г. Т. Игра — форма активизации познавательной деятельности учеников / Г. Т. Паниотова // Біологія. Науково-методичний журнал.—

- №15.— 2007.— С. 3—5.
35. Переверзева С. В. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках біології з використанням інтерактивних технологій / С. В. Переверзева // Біологія. Науково-методичний журнал. — №4.— 2008.— С. 8—11.
36. Положення про куточок живої природи загальноосвітніх закладів. Біологія. Науково-методичний журнал.— №22—24.— 2008.— С. 66—71.
37. Положення про кабінети загальноосвітніх навчальних закладів. Біологія. Науково-методичний журнал.— №22—24.— 2008.— С.49—55.
38. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун. — К.: АСК, 2005. — С. 38—41.
39. Пономарева И. Н. Общая методика обучения биологии / И. Н. Пономарева. — М.: Академия, 2003. — С. 252 — 257.
40. Правила безпеки під час роботи з біології у загальноосвітніх закладах. Біологія. Науково-методичний журнал. — №22—24.— 2008.— С. 71—79.
41. Пустовіт Н. О. Екологічні задачі, ігри, вікторини / Н. О. Пустовіт. — К.: Наукова думка, 1995. — С. 48—57.
42. Сзабова С. А. Экологические игры в школе / С. А. Сзабова. — К.: Эко-Восток, 1995. — С. 46—48.
43. Сидоренко Л. Й. Система запитань і завдань для проведення засідань клубу «Що? Де? Коли?» з біології / Л. Й. Сидоренко // Біологія Науково-методичний журнал.— № 2. — 2002.— С. 24—26.
44. Страуниг А. М. Чудеса в природе открываем сами. Рассказы-задачи и игры по экологии для детей / А. М. Страуниг. — М.: Обнинск, 2001. — С. 67—73.
45. Клас Птахи. Розробка теми. Тема: Різноманітність птахів. Біологія. Науково-методичний журнал. — №6. — 2007. — С. 19—20.
46. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів / М. М. Фіцула. — Тернопіль: Богдан, 1996. — С. 84—97.

47. Хафизова Л. М. Як знайомити дітей з правилами поведінки в природі / Л. М. Хафизова // Початкова школа. — №8. — 1998. — С. 40—46.
48. Черноус І. М. Ігри на уроках біології / І. М. Черноус // Біологія. Науково-методичний журнал. — №28. — 2007. — С. 4—6.
49. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри / П. М. Щербань. — К.: Вища школа, 1993. — С. 56—67.
50. Яковлев Н. М. Методика и техника урока в школе / Н. М. Яковлев. — М.: Просвещение, 1985. — С. 79 —87.